

САВЕЗ РАЧУНОВОЂА
И РЕВИЗОРА СРБИЈЕ

International
Federation of
Accountants

Federation of
European Accountants
Federation des Experts
comptables Européens

International
Accounting
Standards
Board

Fédération des
Experts Comptables
Méditerranéens

South-East
Europe Federation
of Professional
Accountants

РАЧУНОВОДСТВЕНИ РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР И КВАЛИТЕТ ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

— ИСТРАЖИВАЧКА СТУДИЈА —

Аутори студије

проф. др Дејан Малинић, проф. др Благоје Новићевић,
проф. др Слободан Малинић, др Рада Стојановић

септембар 2016.

International Federation
of Accountants

This is to certify that the

Association of Accountants and Auditors of Serbia

is a member in good standing of the International Federation of Accountants (IFAC) and, as such, adheres to the values of integrity, transparency and expertise and supports the IFAC mission, which is — To serve the public interest, IFAC will continue to strengthen the worldwide accountancy profession and contribute to the development of strong international integrity, transparency and expertise and supports the IFAC mission, which is — To serve the public interest, IFAC will continue to strengthen the worldwide accountancy profession and contribute to the development of strong international economies by establishing and promoting adherence to high-quality professional standards, furthering the international convergence of such standards and speaking out on public interest issues where the profession's expertise is most relevant.

1997

Year of Membership

Graham N. C. Ward, CBE, President

January 1, 2006

Date of Issuance

Ian Ball, Chief Executive

FEE

Standing for trust and integrity

SERBIAN ASSOCIATION OF ACCOUNTANTS AND AUDITORS

IS A MEMBER OF

FÉDÉRATION DES EXPERTS-COMPTABLES EUROPÉENS
FEDERATION OF EUROPEAN ACCOUNTANTS

**РАЧУНОВОДСТВЕНИ
РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР
И КВАЛИТЕТ
ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

— ИСТРАЖИВАЧКА СТУДИЈА —

Аутори студије

проф. др Дејан Малинић, проф. др Благоје Новићевић,
проф. др Слободан Малинић, др Рада Стојановић

септембар 2016.

Уредник
др Рада Стојановић

Редактор
проф. др Слободан МАЛИНИЋ

Технички уредник
Витомир САВИЋ

Copyright © септембар 2016. Сва права су задржана.

Ниједан део ове публикације не може бити репродукован, нити на било који начин пренет у било ком облику или било којим средством, електронски, механички, фотокопирањем, снимањем или другачије, без претходне писане дозволе од стране издавача.

ISBN 978-86-475-0168-5

Издаје: Савез рачуновођа и ревизора Србије
 Његошева 19, тел. 3239-444, 3233-088

Тираж: 300

Штампа: Штампарија “Космос”, Београд, Светог Саве 16-18

Истраживачки тим

проф. др Дејан Малинић

Економски факултет, Београд

проф. др Благоје Новићевић

Економски факултет, Ниш

проф. др Слободан Малинић

Економски факултет, Крагујевац

проф. др Ђоко Малешевић

Економски факултет, Суботица

проф. др Владан Павловић

Економски факултет, Косовска Митровица

др Рада Стојановић

Савез рачуновођа и ревизора Србије

***Истраживачка студија је реализована уз подршку професионално стручне
службе и техничке службе Савеза рачуновођа и ревизора Србије.***

Редактор: проф. др Слободан Малинић

РАЧУНОВОДСТВЕНИ РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР И КВАЛИТЕТ ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

- ИСТРАЖИВАЧКА СТУДИЈА -

Садржај

Резиме (проф. др Дејан Малинић)	7
Увод (проф. др Слободан Малинић)	9
1. Значај квалитета финансијског извештавања (проф. др Дејан Малинић)	10
2. Узроци и последице неквалитетног извештавања (проф. др Благоје Новићевић)	14
3. Окружење финансијског извештавања у Републици Србији (проф. др Дејан Малинић)	18
4. Методолошки аспекти истраживања (др Рада Стојановић)	20
5. Резултати истраживања	24
6. Кључни ставови професионалних рачуновођа (др Рада Стојановић)	35
Закључак (проф. др Благоје Новићевић)	38
Прилози	40
Литература	44

РАЧУНОВОДСТВЕНИ РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР И КВАЛИТЕТ ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

- ИСТРАЖИВАЧКА СТУДИЈА -

Резиме

Истраживање стварног стања на подручју финансијског извештавања мотивисано је дугогодишњим незадовољавајућим стањем на овом подручју, изазваним честим променама регулативе, неусаглашеношћу са релевантном међународном регулативом, неупоредивошћу финансијских извештаја на домаћем и међународном плану и штетама које по том основу трпе инвеститори, предузећа, запослени, тржиште капитала, рачуноводство и рачуноводствена професија и национална економија. Уређење система финансијског извештавања надилази капацитете појединачних институција и захтева учешће ширег круга учесника, као што су регулатори, професионалне организације, академска заједница, професионалне рачуновође и други стејкхолдери.

Студија је настала на основу истраживања ставова професионалних рачуновођа о постојећем регулаторном оквиру и квалитету финансијског извештавања. У анкетирању је учествовало 583 рачуновође из 16 градова у Србији, при чему су испитаници одговарали на постављена питања на основу непосредно добијеног упитника на терену или попуњавањем упитника на сајту, чиме је он учињен потенцијално доступан свим рачуновођама. Одговори су грађирани применом Ликертове скале од 1 до 5.

На почетку истраживања постављени су циљеви које је требало остварити. Они су систематизовани на следећи начин:

- Сагледавање стварног стања из области финансијског извештавања из перспективе професионалних рачуновођа који извесно имају највише информација о актуелним проблемима, квалитету финансијских извештаја и постојећим информационим позицијама;
- Препознавање слабих тачака из области доношења законске регулативе, примене глобалне, регионалне и националне регулативе и оспособљавања професионалних рачуновођа, као и утврђивање импликација свих ових проблема на квалитет информација у финансијским извештајима;
- Пружање конструктивне подршке регулаторним институцијама у процесу доношења нове законске регулативе, која би створила основу за уређење система финансијског извештавања, према прихватљивим светским стандардима.

Извршена истраживања и анализа добијених резултата омогућили су извођење одређених закључака и реализацију поменутих циљева. Будући да су резултати истраживања интегрално приказани у студији, наводимо само кључне ставове који су систематизовани на следећи начин:

- *Квалитет финансијског извештавања је на веома ниском нивоу, што је последица неадекватних законских решења, честих промена закона и неажурности превода МРС/МСФИ и МСФИ за МСП и пратеће регулативе, што све заједно угрожава јавни интерес и нарушава кредибилитет рачуноводствене професије;*
- *Примена најшире прихваћене међународне регулативе у виду МРС/МСФИ и МСФИ за МСП доприноси побољшању квалитета финансијског извештавања и јачању поверења страних инвеститора у квалитет финансијских извештаја, што повећава атрактивност наших предузећа на страним тржиштима и олакшава привлачење страних инвеститора. Из тог разлога, али и због могуће потребе за састављањем консолидованих финансијских извештаја, треба оставити могућност примене МРС/МСФИ за ентитете који немају законску обавезу, али имају интерес да то чине;*
- *Повећање броја корисника МСФИ за МСП значајно би унапредило квалитет финансијског извештавања у Србији;*
- *Са циљем повећања степена разумљивости и упоредивости финансијских извештаја, као и рационалности њиховог састављања треба смањити број нормативних основа за вредновање и број различитих образаца за састављање финансијских извештаја на разумну меру;*
- *Финансијски извештаји привредних друштава оптерећени су превеликим бројем позиција и озбиљним грешкама и као такви потпуно сунепоредиви са финансијским извештајима које прописује Директива 2013/34/ЕУ, као и са извештајима појединачних земаља која имају богату традицију на овом подручју. Уз то, неадекватни рокови достављања ових извештаја и погрешно одређени приоритети при обелодањивању ових извештаја (давање приоритета статистичким потребама у односу на потребе инвеститора) додатно смањују квалитет система финансијског извештавања;*
- *Квалитетно финансијско извештавање захтева обавезну континуирану едукацију професионалних рачуновођа и одржавање и унапређење њихове компетентности како би могли да решавају сложене проблеме у пракси;*
- *Враћање поверења у квалитет финансијског извештавања подразумева потписивање финансијских извештаја од стране цертифицикованих професионалних рачуновођа, суштинско прихватање етичког кодекса понашања, ефикаснију контролу финансијских извештаја и повећање одговорности професионалних рачуновођа.*

Имајући у виду претходно наведене налазе, уверени смо да ће они само додатно оснажити потребу за много озбиљнијим приступом измени постојеће законске регулативе. Такође, појединачни налази могу представљати користан оријентир за решавање постојећих недоумица из области финансијског извештавања.

Увод

Иако рачуноводствена професија већ више од једног века успешно развија и пружа рачуноводствене услуге, она се и данас суочава са бројним *отвореним питањима и изазовима*. Динамичне промене у свеопштем окружењу, узроковане првенствено глобализацијом, значајно се одражавају на укупност обележја рачуноводствене професије и рачуноводног информационог система.

Економски факултети у Србији и Савез рачуновођа и ревизора Србије су, од половине прошлог века *нарочито, у јавном интересу, посвећени* развоју рачуноводствених теоријско-методолошких знања и вештина и сталном држању корака при унапређењу рачуноводства и рачуноводствене професије. У том смислу, реализоване су значајне бројне истраживачке студије на принципу: истражи, анализирај, прикажи и предложи решења, али које нису увек наилазиле на интересовање и адекватну реакцију одговарајућих регулатора и тангентних институција.

Кључни мотив и *опредељење* за спровођење ове истраживачке студије засновани су на чињеници да се привређивање у Србији одвија у условима незадовољавајућег стања у домену рачуноводствене регулативе и квалитета финансијског извештавања, што је определило и сам *назив студије и циљеве истраживања*. Истражене су и приказане слабе стране рачуноводствене регулативе и, уважавајући мишљења анкетираних професионалних рачуновођа, дати су одговори о рачуноводственом регулаторном оквиру и квалитету финансијског извештавања у Србији. Конкретније, ова питања постављена су у средиште пажње и доминирају овим истраживањем.

За успешно остварење овако постављеног циља и оквира истраживања, сматрано је да адекватна структура истраживања која подразумева истраживање, разматрање, анализу и оцену релевантних подручја, треба да обухвати:

- *значај квалитета финансијског извештавања*, у коме се суштински анализирају теме, карактеристике општих циљева финансијског извештавања, одговорност према јавности, значај финансијског извештавања за инвеститоре, за функционисање тржишта капитала, смањење ризика од финансијских криза, за креаторе економске политике и за надзор регулаторних тела. Посебна пажња посвећена је квалитету финансијског извештавања за менаџмент предузећа, као и друге стејкхолдере;
- следећи сегмент истраживања посвећен је *узроцима и последицама некавалитетног финансијског извештавања*, уз посебан нагласак и фокус на оперативној и стратешкој димензији финансијског извештавања у смислу узрока некавалитетног финансијског извештавања и карактеристика последица некавалитетног финансијског извештавања у Републици Србији;
- *окружење финансијског извештавања у Републици Србији* је одабрана тема због своје подложности променама, с једне стране, и општепознатог значаја финансијског извештавања, с друге стране, али и због других слабости, као што су несигурност корисника у квалитет финансијског извештавања, нефункционалност институција, либерализација тржишта рачуноводствених услуга и сл.;
- *методолошки аспект истраживања* је средишњи, оперативни сегмент студије. Примењена је метода испитивања, истраживачка техника анке-

та, анкетни листић, креиран од стране професора економских факултета и запослених у Савезу РР Србије. Анкетиране су непосредно професионалне рачуновође у више градова Србије и посредством интернета, са релевантним бројем анкетираних и са њиховим одговарајућим карактеристикама садржаним у оквиру 31 постављеног питања;

- *резултати емпиријских истраживања* систематизовани су према датим различитим питањима уз могућност једног одговора у складу са градацијом према Ликертовој скали од 1 до 5, а првих пет питања и одговора у вези са ентитетом у коме анкетирани раде, њиховим радним искуством, величином предузећа и правном формом, а ради што адекватнијег увида у анализе резултата;
- *кључни ставови професионалних рачуновођа* дати су на основу обраде резултата емпиријских истраживања, а систематизовани су у девет ставова са коректним констатацијама које се темеље на резултатима које у просеку заступа 85% анкетираних професионалних рачуновођа. Поента је у лошим законских прописима, примени рачуноводствених стандарда, поузданости и разумљивости финансијских извештаја, неадекватним решењима у вези са Контним оквиром, неподобности финансијских извештаја за предвиђање пословних догађаја и пословно-финансијско одлучивање и другим лошим квалитативним и квантитативним карактеристикама финансијских извештаја.

У Закључку су значајнији резултати истраживања поново наглашени као закључне констатације, изречене обично на крају текста по поглављима, а све са циљем снажнијег потенцирања битних закључних оцена и предлога.

1. Значај квалитета финансијског извештавања

Већ дужи низ година, сведоци смо појачаног интересовања различитих интересних група широм света, за дешавања на подручју финансијског извештавања. Повећана пажња једнако је релевантна за инвестициону јавност, менаџмент, државу, регулаторна тела, професионалне асоцијације и међународне институције. Заједнички интерес огледа се у напорима институционалног и инфраструктурног подизања квалитета на овом подручју. Ово је посебно важно за земље које су пролазиле (или још увек пролазе) кроз процес транзиције, у којима је због дугогодишње изопштености корпоративног амбијента отежано разумевање суштине и неопходности финансијског извештавања.

Према *Концептуалном оквиру финансијског извештавања*, издатом од Одбора за Међународне рачуноводствене стандарде, *општи циљ финансијског извештавања* усмерен је на пружање информација о извештајним ентитетима постојећим и потенцијалним инвеститорима, купцима обвезница и другим кредиторима, које би им помогле у процесу доношења одлука о куповини, продаји и држању власничких и дужничких хартија од вредности, процени сигурности улагања, мерењу приноса од инвестирања, процени способности измирења обавеза и др.¹ Реч је о информацијама које корисницима помажу да идентификују финансијску снагу извештајних ентитета, промене на имовини, обавезама и капиталу између периода, профитабилност и кретање новчаних токо-

1) *Conceptual Framework for Financial Reporting* (2010), International Accounting Standard Board.

ва. Чињеница је да се финансијски извештаји првенствено припремају за инвеститоре, али је такође сасвим извесно да они служе и бројним другим интерним и екстерним интересним групама.

Систем финансијског извештавања представља саставни део финансијске инфраструктуре сваке привреде и као такав пружа значајан допринос изградњи здравог националног и интернационалног финансијског система. У том контексту, битна карактеристика рачуноводства је прихватање *одговорности према јавности* у смислу квалитетног извештавања. При томе, за рачуноводствену професију јавност чине инвеститори на тржишту капитала, кредитне установе, државне институције, пословни партнери, запослени, синдикати, различити пословни и финансијски кругови, регулаторна тела, рејтинг агенције, финансијски аналитичари, инвестициони саветници, консултантске агенције, статистичари и други субјекти. Сви они ослањају се на рачуноводствене информације и на непристрасност, поштење, интегритет и професионално понашање рачуновођа при обезбеђењу квалитета таквих информација.²

Разумевање значаја финансијског извештавања подразумева разумевање потреба корисника финансијских извештаја. У најопштијем смислу, *значај финансијског извештавања за инвеститоре* проистиче из чињенице да информације садржане у финансијским извештајима помажу даваоцима капитала да одлучују о томе да ли да инвестирају, задрже своја улагања или дезинвестирају из одређеног предузећа. Свуда у свету финансијски извештаји, због свог јавног карактера, редовности састављања, могућности да обухвате све пословне трансакције у изабраном обрачунском периоду и изложености екстерној ревизији, представљају један од највреднијих информационих извора за инвеститоре и друге кориснике. Они омогућавају: процену способности предузећа да створи вредност за власнике, процену дугорочне и краткорочне финансијске сигурности предузећа, идентификовање расподељивог добитка, оцену спремности предузећа да плаћа дивиденде, поређење остварених приноса са приносима других интересних група, оцену квалитета менаџмента и сл. Будући да на анализи финансијских извештаја у доброј мери темеље своје одлуке, логична су њихова велика очекивања у смислу поузданости и релевантности информација из финансијских извештаја. У том смислу, информације у финансијским извештајима и њихова квалитетна анализа доприносе ублажавању информационе асиметрије, смањењу ризика од негативне селекције и ризика од злоупотребе, као и повећању ефикасности алокације капитала.

Финансијско извештавање један је од *кључних предуслова ефикасног функционисања тржишта капитала*. Информациона асиметрија значајно отежава препознавање добрих и лоших предузећа, чиме се значајно повећава ризик од негативне селекције³. То има за последицу неефикасну алокацију капитала, смањење перформанси предузећа и националних економија, смањење запослености и успоравање привредног раста. Не треба заборавити ни

2) Више видети у: Malinić D., *Accounting Profession Credibility as a Factor of Capital Market Development* (2010), The 2010 Kopaonik Business Forum, „Serbia beyond the Crisis: Positioning Oneself in the Global Economy Emerging from the Crisis“, *Ekonomika preduzeća*, Serbian Association of Economists, *Journal of Business Economics and Management*, Beograd, January-February, 2010, pp. 15-28.

3) Healy, M. P., Palepu, G. K. (2001), “Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature”, *Journal of Accounting and Economics* 31. p. 407-409.

пропратне ефекте, у виду мањих примања запослених, нижих пореских прихода и последица по макроекономску стабилност. Финансијско извештавање, продуковањем јавно доступних информација, доприноси смањењу информационе асиметрије, чинећи процесе на тржишту капитала транспарентнијим и ефикаснијим, а улагаче сигурнијим. На тај начин финансијско извештавање, смањујући информационе ризике, охрабрује домаће и стране инвеститоре, повећава прометност хартија од вредности, јача поверење у тржиште капитала, доприносећи развоју тог тржишта, као и развоју финансијског и приватног сектора. Све ово веома је важно и за националну економију. „Ефективан процес алокације капитала је од критичног значаја за здравље националне економије, будући да он промовише продуктивност, охрабрује иновације, обезбеђује ефикасност и ликвидност тржишта капитала и олакшава добијање кредита. Непоуздане и ирелевантне информације упућују на лошу алокацију капитала, која има негативан утицај на тржиште капитала и економски раст”⁴. Дакле, финансијско извештавање представља незаобилазну инфраструктурну подршку ефикасном функционисању тржишта капитала.

Финансијско извештавање представља *важан чинилац стабилности финансијског система и смањења ризика од финансијских криза*. Квалитетне информације садржане у финансијским извештајима упућују на изложеност предузећа и инвеститора пословним и финансијским ризицима. Откривањем ризика инвеститори постају информационо опремљенији и сигурнији у процесу доношења одлука. У таквим условима могућа је и боља заштита интереса и права поверилаца. Могућност реалне процене профитабилности, новчаних токова и финансијске позиције предузећа доприноси ефикаснијој алокацији ресурса и ефикаснијем функционисању реалног и финансијског сектора, услед смањења информационе асиметрије. Ризици негативне селекције и злоупотребе бивају мањи. Супротно, негативне последице некавалитетног извештавања и губитка кредибилитета рачуноводствене професије су низак ниво поверења у систем финансијског извештавања, повећавање степена опрезности инвеститора и успоравање финансијских токова, што има за последицу нижи раст и смањење запослености⁵. Јачање поверења у институционалне механизме, који обезбеђују неометано функционисање привредних субјеката, повећава пословно-финансијску стабилност и стабилност националне економије. Квалитетно финансијско извештавање смањује могућност финансијских превара и избијања финансијских скандала, што такође доприноси стабилности финансијског система.

Креатори економске политике могу имати велике користи од анализе засноване на квалитетним финансијским извештајима. Она им може помоћи у откривању раних упозоравајућих сигнала, који би омогућили предузимање потребних активности пре избијања кризе. Анализа финансијских извештаја на нивоу националне привреде омогућава да се препознају слабе тачке: финансијско-структурни проблеми, степен задужености привреде, проблеми неликвидности, оптерећеност финансијским расходима, оптерећеност кумулираним губицима и др. Она може указати на (не)профитабилност појединих

4) Kieso, D., Weygandt, J., Warfield, T., Young, N., Wiecek, I. (2010) *Intermediate Accounting*, John Wiley & Sons, Ontario, p. 6.

5) О овоме шире видети у: Malinić, D., op.cit. pp. 15-28.

грана или појединих правних форми. Анализом финансијских извештаја може се препознати ниво конкурентности појединих сектора и грана и њихова атрактивност за инвеститоре, али и проблеми који оптерећују националну економију, поједине секторе, гране и појединачна предузећа. Откривајући ризике и шансе, анализа финансијских извештаја може бити од велике помоћи релевантним институцијама у процесима извођења структурних реформи, реструктурирања предузећа од јавног интереса, ефикасног вођења политике субвенција и државне помоћи, стимулисања грана које доприносе расту бруто домаћег производа, порасту конкурентности, повећању запослености и сл.⁶

Финансијско извештавање је од великог значаја за регулаторна тела на тржишту капитала у процесу вршења њихове надзорне функције. Ту пре свега мислимо на регулаторе тржишта капитала, али и на централне банке у чијој надлежности се налази највећи део финансијског сектора. Чињеница да се финансијски извештаји примарно праве по мери инвеститора не значи да их регулаторна тела не могу користити. Напротив, они су и те како употребљиви, али могу подразумевати њихово прилагођавање специфичним потребама регулатора (на пример, за контролу поштовања регулаторних ограничења, као што су одржавање прописаног цензуса за финансијске институције, контрола висине продајних цена за регулисане производе и услуге, процена ризика угрожавања финансијског система, како би се предупредили ефекти финансијских криза и сл.) или израду додатних финансијских извештаја за јавна (акционарска) друштва. Отуда и потреба да се *Комисија за хартије од вредности* активно, у пуном капацитету, укључи у креирање законске и професионалне регулативе, како би финансијско извештавање испунило захтеве који се постављају пред учеснике на тржишту капитала. Добар пример степена укључености ових институција су Међународна организација комисија за хартије од вредности (International Organization of Securities Commissions – IOSCO) и америчка Комисија за хартије од вредности (Securities and Exchange Commission – SEC).⁷

Коначно, информације садржане у финансијским извештајима од изузетног су значаја и за менаџмент предузећа, који има потребу да анализира финансијске извештаје сопственог предузећа да би стекао увид у остварене резултате, финансијску структуру, инвестиционе могућности и перспективе предузећа, како би проценио ризике на основу смањења конкурентности, ликвидности, солвентности, профитабилности, стечаја и сл. Менаџмент, међутим, има потребу да се бави и анализом финансијских извештаја других предузећа. У фокусу менаџмента налазе се финансијски извештаји пословних партнера, добављача и купаца, како би се проценила сигурност испоруке производних инпута или могућност плаћања обавеза купаца. Анализа конкуренције неопходна је за процену стратешке конкурентске позиције предузећа, као и за примену бенчмаркинга са циљем идентификовања могућности за унапређење перформанси. Пласирање вишкова готовине захтева процену атрактивности хартија од вредности предузећа чијим акцијама се тргује на тржишту капитала, што омогућава избегавање улагања у високоризична

6) Малинић, Д., „Могућности и ризици оцене перформанси привреде Србије на основу анализе финансијских извештаја“, *Рачуноводство*, Савез рачуновођа и ревизора Србије, 1/2016. стр. 7-37.

7) Више погледати у: Robinson, T. R., Henry, E., Pirie, W. L., & Broihahn, M. A. (2015), *International Financial Statement Analysis*, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, pp. 99-104.

предузећа и усмеравање улагања у хартије од вредности које могу донети високе приносе⁸.

Ако имамо у виду огроман значај финансијског извештавања и бројност одлука које на основу њих доносе различите интересне групе, постаје разумљиво због чега су корисници информација веома осетљиви баш на њихов квалитет. Редовност извештавања, јавни карактер и одговорност рачуноводства и рачуновођа према интересима јавности, чине ове информације другачијим од осталих. Висок квалитет финансијског извештавања, из перспективе инвеститора, представља ултимативни захтев. Отуда и *огромна обавеза и одговорност државе и компетентних регулаторних тела да створе законски оквир који ће обезбедити претпоставке за квалитетно финансијско извештавање*. Либерализација тржишта и потреба за привлачењем страног капитала чине неизбежном потребу за усаглашавањем система финансијског извештавања са глобалним (Међународним рачуноводственим стандардима - МРС и Међународним стандардима финансијског извештавања - МСФИ) и регионалним правилима (Директиве ЕУ). Могли бисмо рећи да је поправљање веома лошег стања на овом подручју у националном интересу.

Имајући у виду значај квалитетног финансијског извештавања, можемо закључити да су преко потребни напори законодавца (квалитетна законска регулатива) и рачуноводствене професије (квалитетна професионална регулатива) да би се обезбедили истинити и поштени финансијски извештаји. *Носиоци одговорности за квалитет финансијског извештавања* на националном нивоу су држава, национална регулаторна тела, професионалне организације и независна јавна надзорна тела, док на нивоу предузећа одговорност сноси менаџмент, комитет за ревизију и професионалне рачуновође (укључујући и ревизоре).

2. Узроци и последице неквалитетног извештавања

Квалитетно финансијско извештавање у земљама са развијеном културом финансијског извештавања, којем Република Србија тежи, подразумева адекватан законодавни и регулаторни оквир, као и релевантан институционални оквир, развој кадровских капацитета и континуирану изградњу осталих капацитета и процеса, као и адекватну презентацију финансијских извештаја, њихову конзистентност и временску и просторну упоредивост. Ниједан од ових значајних чињеница финансијског извештавања у Републици Србији не функционише на задовољавајући начин. Наведено узрокује неквалитетно финансијско извештавање у Републици Србији што се огледа у следећем:

- a) није уопште усаглашено са Директивом 2013/34/ЕУ и Уредбом 1606/2002/ЕУ Европске уније. Усаглашеност са међународном професионалном регулативом је само делимична, јер није расположив целокупан корпус ове регулативе на српском језику (нису званично преведена тумачења стандарда, стандарди едукације, стандарди квалитета, кодекс професионалне етике и др.) и примењују се МРС/МСФИ који не одговарају IASB-овим верзијама стандарда због неажурности у

8) Малинић, Д., „Могућности и ризици оцене перформанси привреде Србије на основу анализе финансијских извештаја“, *op. cit.* стр. 7-37.

превођењу или непревођења или пак, кашњења у примени међународне професионалне регулативе;

- б) у регулаторном оквиру финансијског извештавања Републике Србије постоји и домаћа регулатива у виду *Правилника о начину признавања, вредновања, презентације и обелодањивања позиција у појединачним извештајима микро и других правних лица*, када је реч о приватном сектору, односно *Уредба о буџетском рачуноводству за јавни сектор*, што се углавном среће у веома неразвијеним праксама финансијског извештавања;
- в) систем финансијског извештавања изузетно је нестабилан; у периоду од 2002. до 2013. закон којим се уређује рачуноводство мењан је 3 пута, а током последњих 27 година 6 пута, уз додатне измене и допуне у току тог периода, што у развијеним културама финансијског извештавања није довољан период ни за једну измену. Таквим поступцима угрожава се како временска тако и просторна, а нарочито упоредивост финансијских извештаја у међународним оквирима;
- г) занемарује се етика професионалних рачуновођа, као темељ модерног професионализма за главнину чланова професије, а помиње се само етика ревизора, као професионалних рачуновођа *par excellence*, као много мањег броја чланова професије, што је супротно IFAC-овом Кодексу за професионалне рачуновође. Сходно томе, нема регулаторне обавезе нити дисциплиновања професионалних рачуновођа, нити едукације као нераскидивог дела њиховог развоја;
- д) систем финансијског извештавања подразумева успостављање институционалне одговорности и координацију активности финансијског извештавања, као и постојање професионалне рачуноводствене организације. Институционална одговорност за финансијско извештавање се начелно везује за Владу - Министарство финансија – иако то Влада, по природи ствари, не може бити, јер се налази у сукобу интереса. Институције координације у правом смислу не постоје, јер *Национална комисија за рачуноводство* и *Одбор за јавни надзор* у правом смислу то нису. Наиме, институционализована Национална комисија за рачуноводство само прати процес примене европских директива из области рачуноводства и МСФИ и МСФИ за МСП, док права координација учесника у процесу финансијског извештавања уопште није присутна. Исто тако, институционализовани *Одбор за јавни надзор*, као самостално и независно тело задужено за питања квалитета финансијског извештавања не бави се нити се може бавити овим питањима јер нема никакве надлежности у погледу изрицања санкција за неквалитетан рад у процесу финансијског извештавања. Уз то, о његовој самосталности довољно говори чињеница да је од 7 чланова 5 чланова именovala Влада. Професионална организација – Савез рачуновођа и ревизора Србије, која фактички “чува” квалитет финансијског извештавања и штити јавни интерес, по угледу на професионалне организације развијених култура финансијског извештавања, у складу са природом своје делатности и преузетим чланским обавезама према међународним професионалним организацијама и телима. Међутим, она званично није институционализована, што ће рећи нема природног чувара квалитета финансијског извештавања и јавног интереса. Комора ревизора, која је институционализована као профе-

сионална организација то фактички не може ни бити, јер је под снажним утицајем Владе;

- ђ) без званичног институционализовања независне професионалне организације нема ни квалитетних професионалних рачуновођа, укључујући и ревизоре. Наиме, професионална организација има задатак да врши општу процену људских рачуноводствених потенцијала, да спроводи професионалну едукацију рачуновођа, развија њихове професионалне вештине, процењује њихове компетенције и ради на њиховом континуираном развоју. У том контексту изградња капацитета и процеса, која се везује за усвојену националну стратегију и акциони план, губи сваки смисао;
- е) актуелни финансијски извештаји као носиоци информација о финансијском положају, успешности и променама финансијског положаја у Републици Србији ни по форми ни по садржини нису ни теоријски утемељени, нити усклађени са европским директивама из области рачуноводства, нити усклађени са МРС/МСФИ, нити са било којом развијеном националном праксом финансијског извештавања. Наиме:
- прописано је 236 позиција за биланс стања и извештај о резултату, наспрам 88 у Европској унији и 67 у МРС/МСФИ. Тако су ови финансијски извештаји постали непрегледни и тешко читљиви, самим тим и нетранспарентни, као и потпуно међународно неупоредиви;
 - занемарена је у потпуности сврха финансијског извештавања за економско просуђивање и одлучивање свих корисника таквих извештаја, изузев националне статистике, под условом да су у питању исти извештаји. Готово опште је прихваћена пракса да се редовни годишњи финансијски извештаји достављају до краја фебруара текуће за претходну годину. Наша регулатива предвиђа овај датум за достављање финансијских извештаја за потребе статистике, а редовни годишњи финансијски извештаји за остале кориснике достављају се до краја јуна текуће за претходну годину, односно биће им јавно доступни најкасније до 31. октобра текуће за претходну годину уз дозвољену замену финансијских извештаја до краја године;
 - нарушене су примарне квалитативне карактеристике информација садржаних у финансијским извештајима - *поузданост и релевантност*. Биланс стања, извештај о резултату и статистички извештај о пословању састављени за статистичке потребе не морају бити исти са овим извештајима у редовним годишњим извештајима, јер не постоји експлицитни механизам који то гарантује. Уз то, актуелна регулатива даје могућност замене финансијских извештаја до краја наредне за претходну годину, што је тешко објаснити;
 - финансијски извештаји садрже непотпуне, веома често лажне, недоследне и парцијалне информације, а велики број обвезника извештавања уопште не доставља финансијске извештаје.
- ж) Вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја врши се уз употребу бројних, међусобно различитих нестандардизованих програма за аутоматску обраду рачуноводствених података, који често дају могућност за манипулације, злоупотребе и креативно рачуноводство. Стандардизовање употребе информационих технологија у рачуноводству (које је било започето Законом о рачуноводству из

1993. на основу стандарда JPC 33- *Рачуноводствени софтвер*, донетог од стране Савеза рачуновођа и ревизора Србије) допринело би повећању квалитета финансијских извештаја и враћању поверења у њих. Такође, сва електронска документа би требала да буду креирана сходно стандарду ebXML (OAZIS), односно ISO 15000. Поред тога, електронска евиденција треба да буде успостављена сходно стандарду безбедности ISO 27000. Рачуноводствени регулаторни оквир би требао да препозна глобалне трендове стандардизације преноса и размене пословних информација и у складу са савременим позитивним искуствима земаља са развијеном културом финансијског извештавања и препорукама Међународне федерације рачуновођа, обухвати и Међународни стандард за електронску размену пословних информација XBRL.

*Финансијско извештавање у Републици Србији има све карактеристике не-квалитетног финансијског извештавања, а **последнице** тог неквалитетног финансијског извештавања су:*

- пословни амбијент је потпуно компромитован, тржишни ризици веома значајни, индукована нестабилност финансијског система и нарушено поверење инвеститора, те самим тим нема услова за утемељење и развој тржишне економије нити ефикасног и поузданог тржишта капитала и кредита, а тиме ни услова за коришћење предности глобализације, уз отежано интегрисање у Европску унију на основу најбоље могуће употребе ресурса. Продубљена је информациона асиметрија, која води неквалитетној селекцији инвестиционих улагања и негативно утиче на привредни раст кроз одбацавање бољих алтернатива;
- компромитована је заштита јавног интереса као основе стабилног раста и развоја економије и друштва, јер се на неадекватан начин мере могућности раста и сам раст и неадекватно оцењују остварења и процењују могућности развоја, а смањена је продуктивност у привреди;
- непостојање услова за смањење бројних рачуноводствених скандала, као ни за сузбијање превара и корупције, а подстицање настанка сиромаштва и неравномерне расподеле националног богатства;
- непостојање адекватне информационе основе за корпоративно управљање и битно је повећана вероватноћа ризика од наступања банкротства предузећа;
- отежан рад привредних судова и др.

Дакле, бројне су негативне последице неквалитетног финансијског извештавања у Србији, оцена финансијског положаја и успешности пословних система како у приватном, тако и у јавном сектору, као и привреде као целине је значајно ограничена, финансијски извештаји су неупоредиви, нетранспарентни и непоуздани због одсуства етичке компоненте и обавезе сертифицивања лица која их састављају и као такви су добра основа за злоупотребе, манипулације и сиву економију. Предвиђање будућности и сагледавање ризика пословања на основу неквалитетних финансијских извештаја су потпуно онемогућени, што угрожава инвестиције и развој тржишта капитала. Једном речју, финансијско извештавање је сведено на формалну законску обавезу састављања и достављања финансијских извештаја.

3. Окружење финансијског извештавања у Републици Србији

Рачуноводствена професија никада није била независна од друштва у коме се развијала. То исто важи и за финансијско извештавање које је једним делом под утицајем светских токова на овом подручју, али у много већој мери под утицајем непосредног окружења у коме се примењује. Окружење укључује услове, ограничења и утицаје друштвено-економске, политичке и правне природе који су током времена подложни променама⁹. У последњих двадесетак година финансијско-извештајно окружење је на глобалном нивоу претрпело значајне промене. Глобализација тржишта роба и услуга, интернационализација тржишта капитала, промене структуре економије у правцу раста значаја економије засноване на знању, интензивно залагање за потпуну примену фер вредности пре и преиспитивање таквих ставова после финансијске кризе, велики финансијски скандали и пољуљани кредибилитет рачуноводствене професије само су неки догађаји који су оставили трага у систему финансијског извештавања. У Србији, као једној од ретких земаља која још није изашла из процеса транзиције, још су присутни бројни проблеми који онемогућавају стварање уређеног и дугорочно одрживог система финансијског извештавања. У том смислу морамо имати у виду неколико важних чињеница.

- Захтеви у вези са *уједначавањем финансијског извештавања* на глобалном нивоу немају ваљану алтернативу ни у Србији, упркос неким покушајима маргинализовања таквих процеса. На глобалном (светском) нивоу то значи примену међународно прихваћене професионалне регулативе у процесу финансијског извештавања. Визију глобалних међународних рачуноводствених стандарда јавно су подржале значајне међународне институције, као што су G20, Светска банка (World Bank), Међународни монетарни фонд (IMF), Базелски комитет (Basel Committee), Међународна организација комисија за хартије од вредности (International Organization of Securities Commissions - IOSCO) и Међународна федерација рачуновођа (International Federation of Accountants - IFAC). Не рачунајући земље које су у процесу преласка на МСФИ/МРС, данас широм света 119 земаља захтева примену МСФИ/МРС за све компаније или, највећим делом, за јавна друштва и финансијске институције.¹⁰
- Намера Србије да приступи Европској Унији пред регулаторе финансијског извештавања поставља додатни захтев у вези са *обавезним усклађивањем националног законодавства (дакле и рачуноводствене регулативе) са правним тековинама Европске уније*. То додатно компликује процес међународног усаглашавања, будући да разлике између глобалне професионалне регулативе и регулативе ЕУ постоје (упркос присутној конвергенцији директива ЕУ са МСФИ/МРС). Међутим, те разлике нису непремостиве. Много већи проблем представља пропуштена прилика да се у претходне законе инкорпорира регулатива ЕУ, што налаже нову измену регулативе и додатне високе трошкове који су могли да буду избегнути.

9) Kieso, D., Weygandt, J., Warfield, T., Young, N., Wiecek, I. op. cit. pp. 4.

10) Више видети: <http://www.ifrs.org/>, приступ остварен 10.9.2016.

- *Суштинско неразумевanje значаја финансијског извештавања* и његово свођење на формалну обавезу достављања финансијских извештаја на одређени дан, вероватно представља највећи проблем и препреку у уређењу финансијског извештавања у Србији. Томе у прилог довољно сведоче игнорисање међународне праксе у креирању финансијских извештаја као основних инструмената пословног комуницирања, бројне грешке у постојећој регулативи, пристрасност у избору неких законских решења и институционално игнорисање чињенице да у 2014. години више од 24 хиљаде, а у 2015. години више од 30 хиљада привредних друштава није доставило финансијске извештаје. Овакав однос према финансијском извештавању шири неповерење у финансијске извештаје и производи дугорочне штете за националну економију. Запостављање јавног интереса значајно компликује процес уређења финансијског извештавања.
- *Нестабилност регулативе и несигурност корисника рачуноводствених информација* препознатљиве су карактеристике пословног амбијента. Током двадесет година у Србији (од 1993. до 2013. године, када су донети последњи закони о рачуноводству и ревизији) донето је пет закона о рачуноводству, који су увек праћени материјално другачијим обрасцима финансијских извештаја, који су најчешће формално и суштински неупоредиви. То је више него довољан разлог за преиспитивање улоге оних који су учествовали у том процесу, као и институција (не само домаћих) које су таква решења прихватале. Оцена Европске комисије да су потребни додатни напори да би се постигла усаглашеност са Директивом 2013/34/ЕУ, сама по себи довољно говори о актуелној регулативи¹¹.
- *Разједињеност и неуважавање кључних учесника* у укупном ланцу финансијског извештавања даје посебан печат окружењу у коме треба уредити систем финансијског извештавања. Превазилажење таквог стања неопходан је предуслов стварања квалитетног система финансијског извештавања. То захтева и неутралисање утицаја различитих интересних група које су користећи такво стање нанеле огромне штете и професији и националној економији.
- *Погрешно постављање и нефункционисање институција* које треба да буду у функцији обезбеђења квалитета финансијског извештавања додатно компликују неопходно уређење система финансијског извештавања. Мислимо пре свега на *Националну комисију за рачуноводство* у чијој надлежности би требало да се нађе развој система финансијског извештавања и *Одбор за јавни надзор* над обављањем ревизије. У случају Националне комисије кључни проблеми везани су за законско дерогирање надлежности и одговорности овог тела и недостатак критеријума који би обезбедили независан и компетентан састав. Одбор за јавни надзор утемељен је као државни орган, што и према оцени Европске комисије угрожава његову независност. Уз то, Одбор нема одговарајућа овлашћења, инструменте деловања нити потребну инфраструктуру, будући да стручну помоћ пружа *Комора овлашћених ревизора*, која је и сама пред-

11) European Commission (October 2014), Serbia Progress Report, *Accompanying the Document: Enlargement Strategy and Challenges 2014-2015*, Brussels, October 2014, pp. 26.

мет контроле¹². У основи јаким институција налазе се независност, компетентност и кредибилитет, којих сада нема.

- *Потпуно либерализовање тржишта рачноводствених услуга*, у смислу да се рачуноводственим пословима, као пословима од јавног интереса, може бавити било ко, независно од образовања, само по себи наговештава какав квалитет финансијског извештавања можемо да очекујемо, али и какав је однос законодавца према квалитету. Аргументација да је у питању корпоративна одлука у недовољно развијеним земљама није једнако добра као у земљама са јаком рачуноводственом традицијом и културом. Пажљиво диференциран приступ проблему сертификавања професионалних рачуновођа неопходан је да би се заштитио јавни интерес. Мора постојати позитивна селекција за ступање у професију, као и механизми елиминисања свих практичара који крше законе и етичка правила професије.
- Констатације у вези неопходности даљег развоја рачуноводствених аспеката савремене информационе и комуникационе технологије, посебно са аспекта обавезујуће регулативе и квалитета финансијског извештавања, као на пример: неадекватно држање корака са светским процесом дигитализације финансијског извештавања у погледу регулаторног оквира и позитивног одраза на квалитет финансијског извештавања, брзину, тачност, уштеду у трошковима у вези са процесом обраде, презентације и нарочито, коришћења финансијских извештаја.

Претходно наведене карактеристике актуелног окружења у коме треба уредити систем финансијског извештавања јасно упућују на закључак да за остварење тог циља морамо створити подстицајан амбијент који ће то и омогућити. У супротном, нестабилност регулативе и несигурност заштите интереса кључних стејкхолдера, укључујући и државу, биће и даље актуелни.

4. Методолошки аспекти истраживања

Прикупљање података за истраживање у вези са рачуноводственим регулаторним оквиром и квалитетом финансијског извештавања вршено је уз примену метода емпиријског истраживања - метода испитивања. У оквиру метода испитивања примењена је као истраживачка техника *анкета* у ужем смислу, као прикупљање података у писаној форми о ставовима и мишљењима на репрезентативном узорку испитаника путем упитника.

Анкета. Анкетни упитник је достављан на терену и био је доступан на сајту СРРС, испитаницима који самостално дају одговоре на питања. Анкета је анонимна, упитник затвореног типа дат је у форми Ликертове скале за 31 постављеним питањем, садржи упутство за попуњавање и списак понуђених одговора. Понуђени одговори крећу се од потпуно негативног става, преко неутралног, до потпуно позитивног става у сваком појединачном питању, на скали од 5 категорија изражавања става (уопште се не слажем; не слажем се; углавном се слажем; у великој мери се слажем и потпуно се слажем), захтеван је само један одговор. Испитаницима су дате информације о сврси истраживања, о начину одабирања узорка, као и о томе да је анкета анонимна.

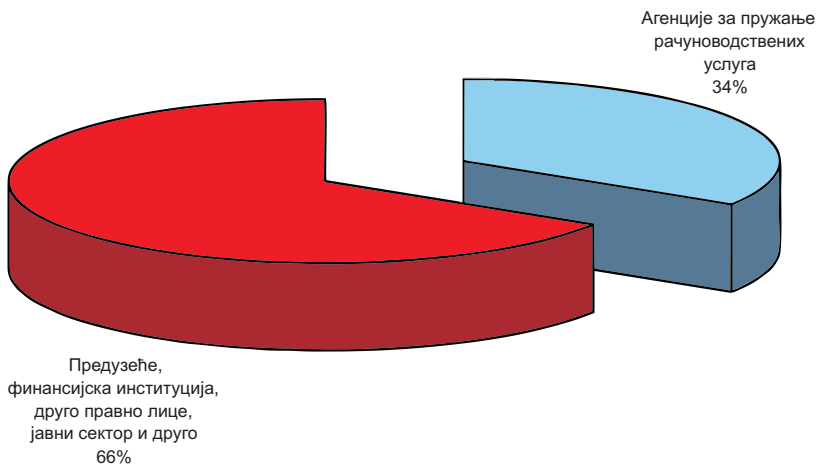
12) Исто

У истраживања су били укључени: професори економских факултета и саветници - професионално стручна лица која су креирали анкетни лист и вршили анализу резултата истраживања (1); професионалне рачуновође које су попуниле анкетне листове и чији ставови су предмет истраживања (2); техничко особље СРПС које је делило анкетне листове и пружало информацију о сврси анкете, прикупљало попуњене анкетне листове и вршило збирну обраду резултата (3).

Анкета је спроведена у периоду 16-30. јуна 2016. године, у 16 градова Србије: Суботица, Ниш, Пожаревац, Пирот, Сремска Митровица, Вршац, Нови Бечеј, Сомбор, Крагујевац, Панчево, Бачка Паланка, Зрењанин, Нови Сад, Београд, Крушевац и Кикинда. Упоредо са овим, један део истраживања реализован је анкетирањем путем интернета. Територијална дисперзија и разлике у степену развијености економске активности ових градова, односно разлике у захтевима корисника финансијских извештаја које сачињавају анкетиране професионалне рачуновође доприносе релевантности резултата истраживања.

Узорак. Узорак истраживања чине 583 професионалне рачуновође, које су запослене у предузећу, финансијској институцији, другом правном лицу, јавном сектору и друго (66%), односно у агенцији за пружање рачуноводствених услуга (34%). Карактеристике узорка у вези са ангажовањем и радним искуством анкетираних професионалних рачуновођа, као и величином и правном формом извештајних ентитета у којима анкетиране професионалне рачуновође воде пословне књиге илустроване су у наставку.

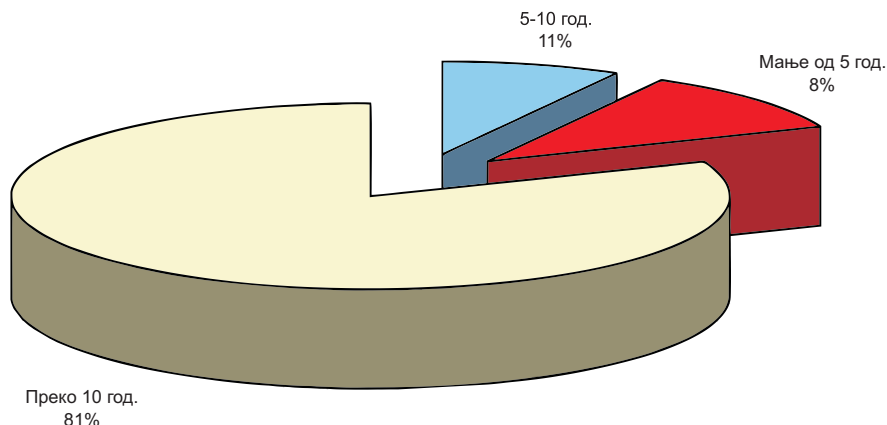
Радно ангажовање анкетираних професионалних рачуновођа

Узорак је намерни, јер је оправдано очекивање да су професионалне рачуновође са стеченим професионалним звањем мотивисане и заинтересоване за квалитет регулаторног оквира који примењују непосредно у раду и за квалитет финансијског извештавања чији су главни носиоци, као и да став који они изразе о наведеним категоријама буде уважен.

Радно искуство анкетираних професионалних рачуновођа је преко 10 година (за 81% учесника у анкети), од 5 до 10 година (11% учесника у анкети) и мање од 5 година (8% учесника у анкети).

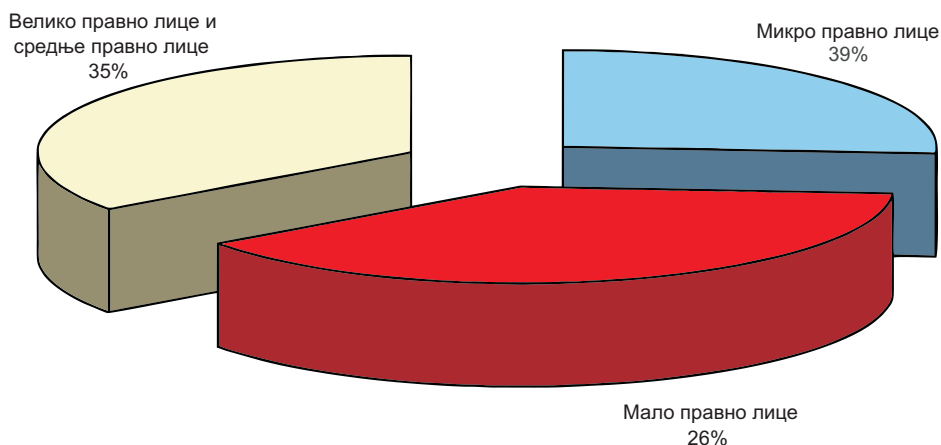
Радно искуство анкетираних професионалних рачуновођа

Чињеница да преко 80% учесника анкете има преко 10 година радног искуства упућује на њихову компетентност за изражавање става о одликама рачуноводственог регулаторног оквира и нивоу квалитета финансијског извештавања.

Када се ради о величини правног лица код којег анкетиране рачуновође воде пословне књиге, 35% рачуновођа је ангажовано код великих и средњих правних лица, 26% код малих правних лица и 39% код микро правних лица.

Величина извештајних ентитета код којих анкетиране професионалне рачуновође воде пословне књиге

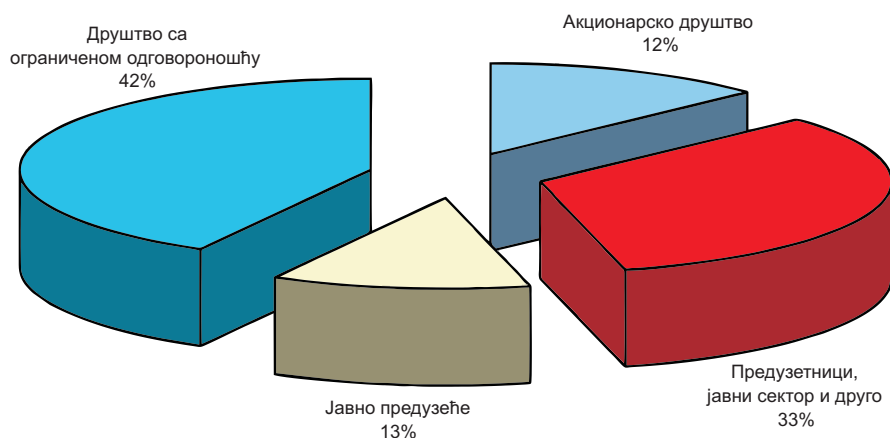

Будући да анкетиране професионалне рачуновође састављају финансијске извештаје за све структуре правних лица у смислу њиховог разврставања по величини, несумњива је њихова упућеност у све сегменте регулаторног оквира, као и прописане облике финансијских извештаја.

У смислу правне форме обвезника извештавања којима анкетиране рачуновође воде пословне књиге, друштва са ограниченом одговорношћу заступ-

љена су са 42%, акционарска друштва са 12%, јавна предузећа са 13% и остали облици организовања (предузетници, јавни сектор) са 33%.

Правна форма извештајних ентитета код којих анкетирани професионалне рачуновође воде пословне књиге

Чињеница да анкетирани професионалне рачуновође састављају финансијске извештаје за различите облике организовања пословних субјеката: друштва са ограниченом одговорношћу, акционарска друштва, јавна предузећа, предузетнике, као и за јавни сектор, упућује на оправдано очекивање у вези са њиховом обавештеношћу о садржини законске рачуноводствене регулативе.

Назначене карактеристике узорка на коме је вршено истраживање требало би да омогуће поуздане, веродостојне, тачне и значајне податке, односно величина и хетерогеност структуре узорка потврђују његову репрезентативност, као и релевантност резултата истраживања спроведених на њему.

Обрада и интерпретација резултата истраживања. Сређивање и обрада података после спроведеног истраживања врше се у виду статистичке и дескриптивне интерпретације. На прикупљене податке примењена је функционална анализа, на основу које су конципирани односи унутар предмета истраживања, као и односи предмета истраживања и окружења. Укупна мера у скали ставова, која представља меру (интензитет) става формирана је као композит одговора на појединачне тврдње, односно сабирањем одговора у вези са ставкама по појединачним питањима упитника формиран је укупан скор као композитни показатељ за одређено питање (сумациона скала).

Приликом обраде података коришћена је и факторска мултиваријациона анализа, као метод вишедимензионалне анализе који се користи за опис међусобне зависности великог броја променљивих. Факторска анализа омогућава идентификовање одлика које нису непосредно уочљиве, као и ефективно екстраховање информација из укупне базе података и идентификовања сетова сродних података са циљем адекватнијег сагледавања структуре података.

5. Резултати емпиријских истраживања

Запослен/а:

471 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

1	У предузећу, финансијској институцији и сл.	313 / 66%
2	У агенцији за пружање рачуноводствених услуга	158 / 34%

Радно искуство:

545 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

1	преко 10 год.	443 / 81%
2	Од 6 до 10 год.	62 / 11%
3	Од 1 до 5 год.	37 / 7%
4	Мање од 1 год.	3 / 1%

Величина предузећа:

523 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

1	Микро	204 / 39%
2	Мало	138 / 26%
3	Средње	97 / 19%
4	Велико	84 / 16%

Правна форма:

522 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

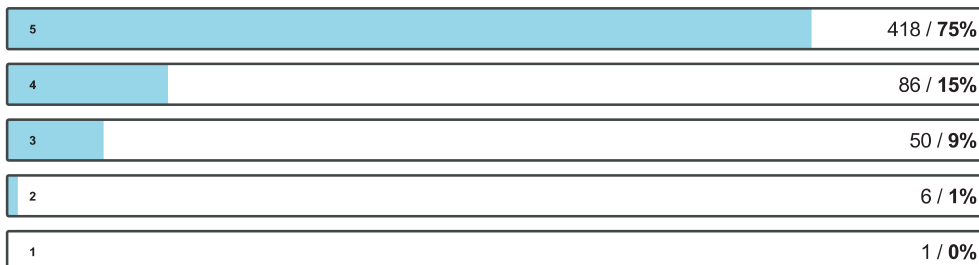
1	Друштво са ограниченом одговорношћу	219 / 42%
2	Остало	172 / 33%
3	Јавно предузеће	66 / 13%
4	Акционарско друштво	65 / 12%

Примена МСФИ и МСФИ за МСП захтева стабилну и квалитетну законску и професионалну регулативу (без честих измена).

561 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,63

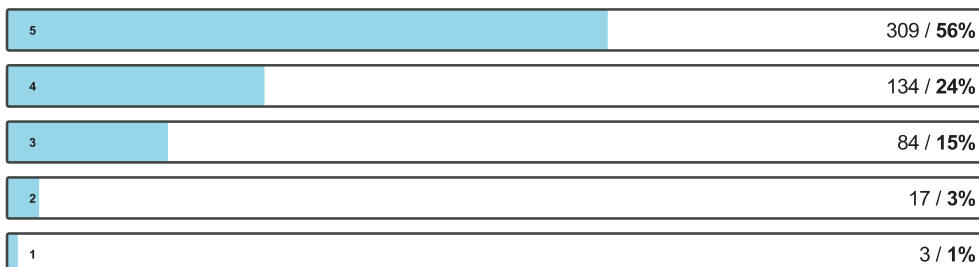
1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

Велики број основа вредновања билансних ставки не доприноси поузданости извештавања, а изазива трошкове и отежава рад лицу које води пословне књиге.

547 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,33

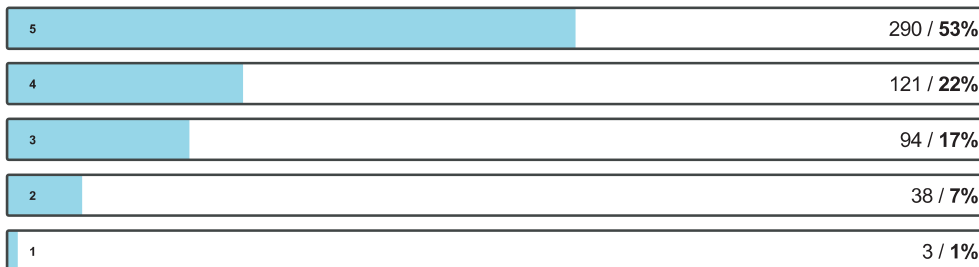
1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

Постојећи обрасци финансијских извештаја, зато што су преобимни и садрже грешке, не служе својој сврси.

546 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,20

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

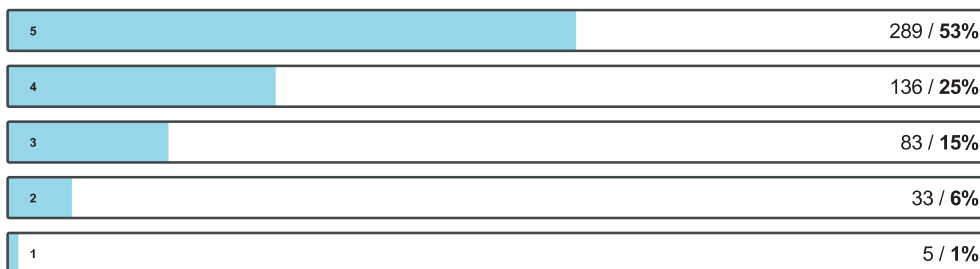

Смањењем обима финансијских извештаја нестала би потреба за прописивањем посебних образаца финансијских извештаја одређених извештајних ентитета.

546 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,23

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

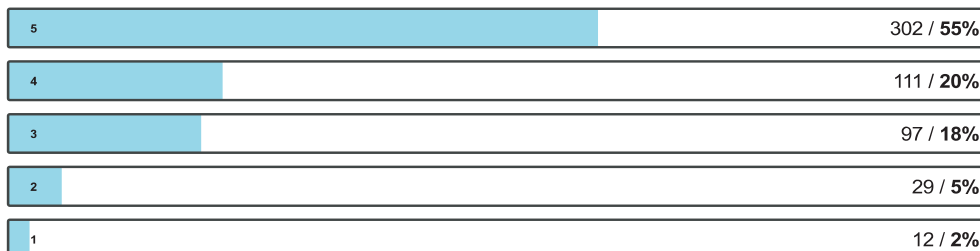

Свим правним лицима, независно од разврставања, треба дозволити да примењују “пуне” МСФИ, чиме би се смањио обим посла, грешке и трошкови код преласка из једне категорије разврставања у другу, као и код консолидовања.

551 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,23

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

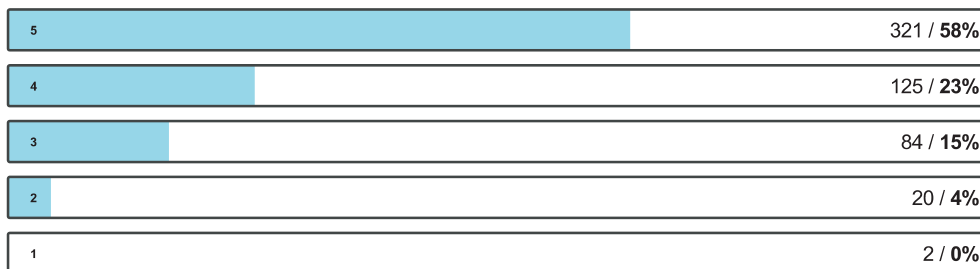

Неажурност превода МСФИ, МСФИ за МСП и пратеће регулативе онемогућава квалитетан рад рачуновођа и ревизора.

552 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,35

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

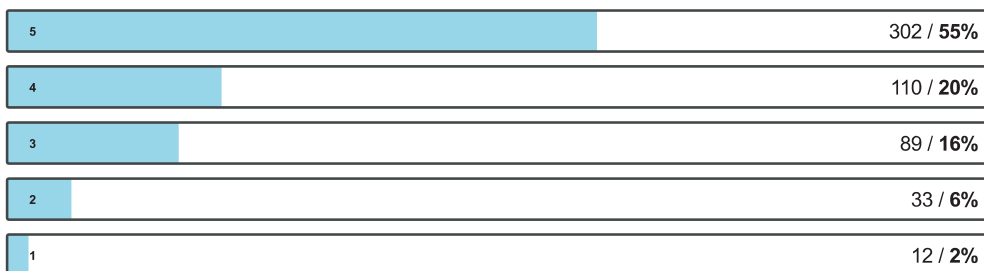

Вођење књига по систему простог књиговодства треба детаљније уредити и свести ту могућност на предузетнике који немају више од два запослена, нити велики промет.

546 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,20

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

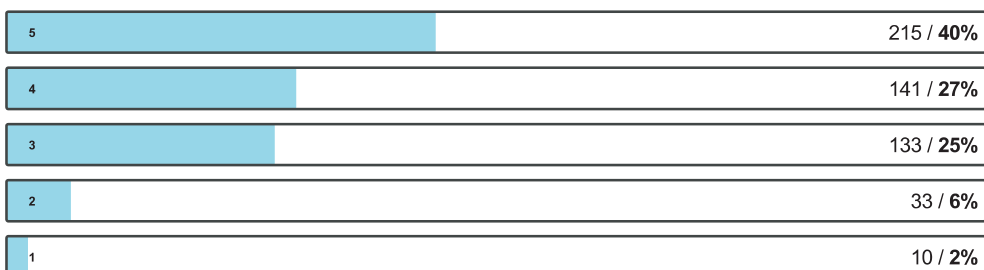

Правилник прописан за вредновање позиција микро и других правних лица не пружа све потребне информације за евидентирање пословних промена, без употребе МСФИ за МСП.

532 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 3,97

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

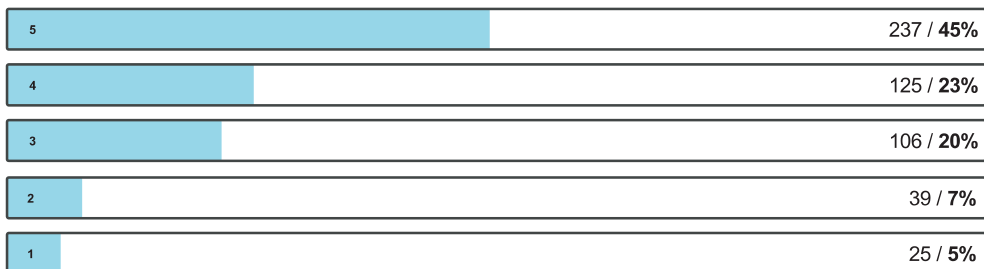

Пошто се примењује МСФИ за МСП, непотребно је постојање посебног правилника за микро и друга правна лица.

532 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 3,96

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

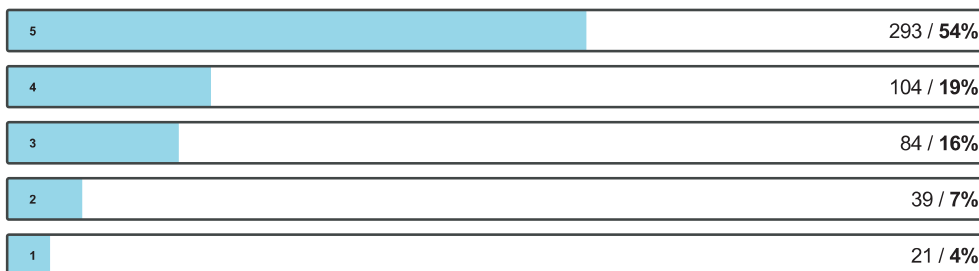

Друга правна лица не треба да буду издвојена нити по обрасцима извештаја, нити по контном оквиру.

541 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,13

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

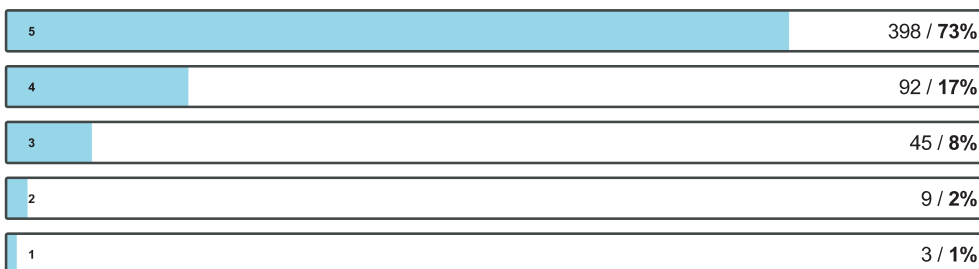

Постојање 13 контних оквира отежава рад рачуновођи, јер билансне ставке код свих ентитета имају исту суштину и услове признавања.

547 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,60

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

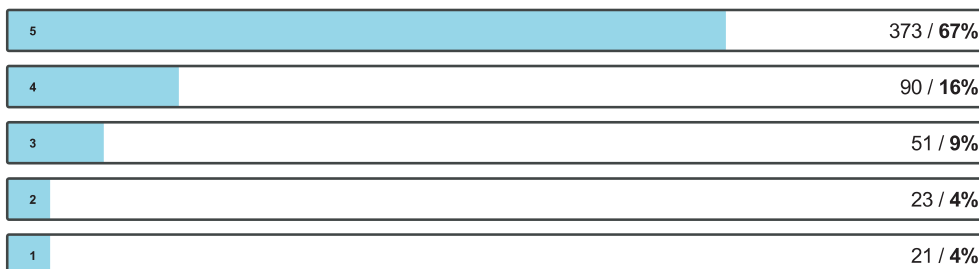

Достављање редовних финансијских извештаја требало би да се врши 28. (29.) фебруара, који би се истовремено користили и за статистичке сврхе.

558 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,38

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

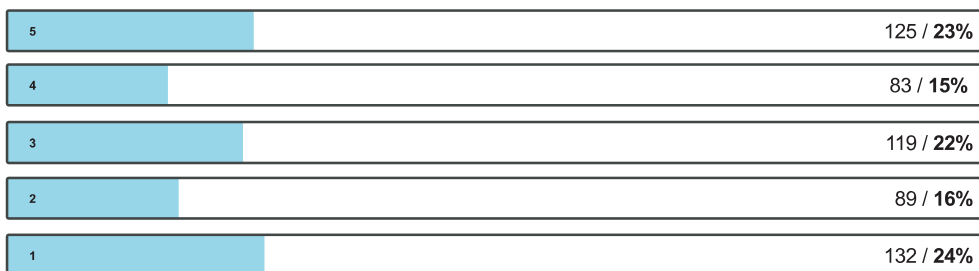

Могућност замене финансијских извештаја треба укинути.

548 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 2,96

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

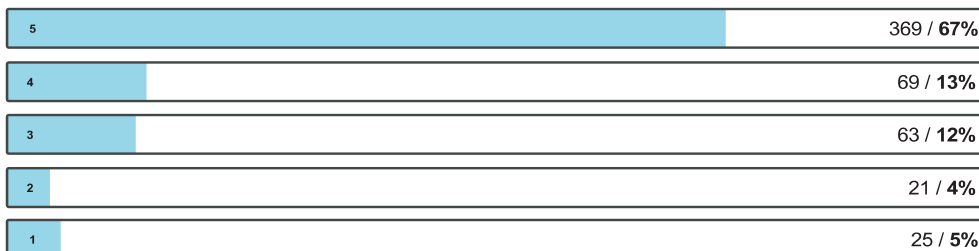

Потписивање финансијских извештаја од стране сертификованих професионалних рачуновођа, који поседују потребна знања и вештине, вратило би поверење у квалитет финансијских извештаја.

547 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,35

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

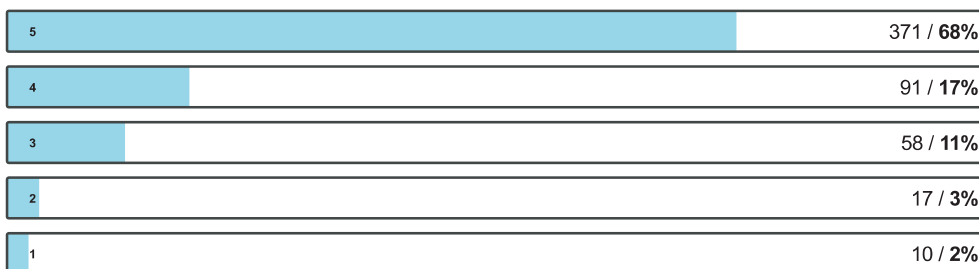

Враћање стандарда едукације и Етичког кодекса професионалних рачуновођа у законску регулативу допринело би поузданости финансијских извештаја.

547 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,46

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

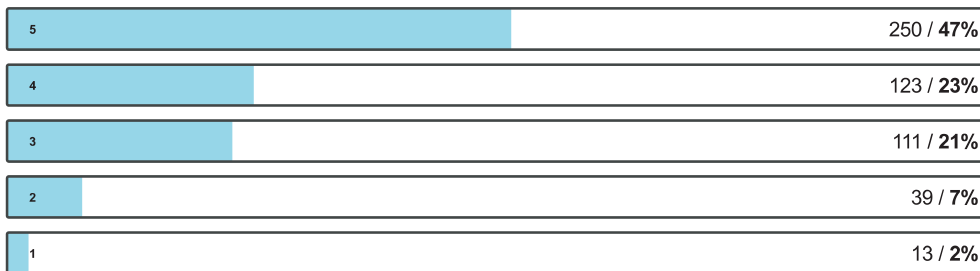

Контрола финансијских извештаја је на веома ниском нивоу што поспешује сиву економију и корупцију.

536 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,04

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

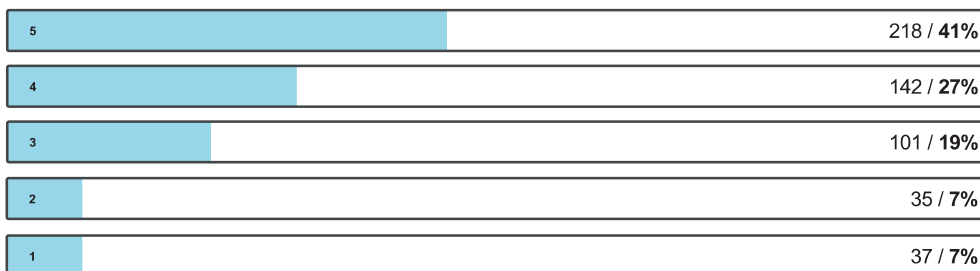

Увођењем суштинске одговорности пружалаца рачуноводствених услуга, држава би имала увид у плаћање пореза по том основу.

533 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 3,88

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

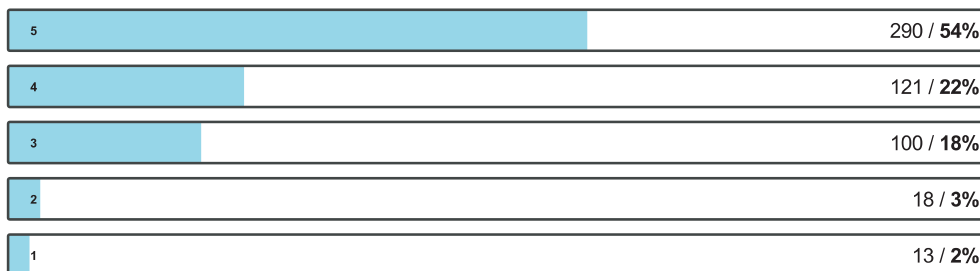

Поверовање вођења пословних књига другом правном лицу или предузетнику треба детаљније законом регулисати.

542 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,21

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

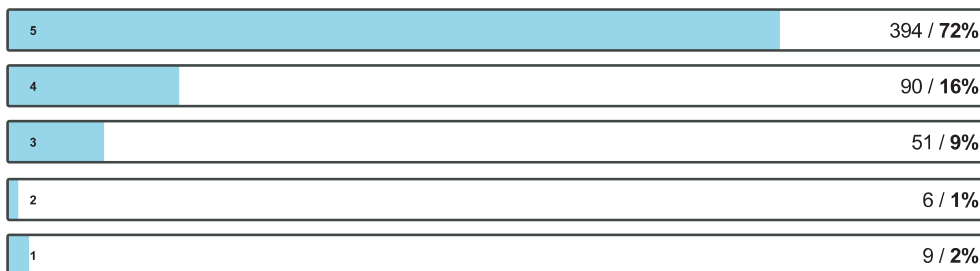

Квалитетно финансијско извештавање захтева обавезну сертификацију и континуирану едукацију професионалних рачуновођа.

550 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,55

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

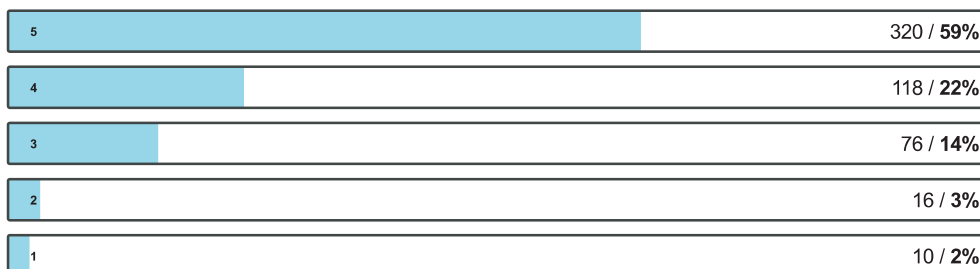

Примена МРС/МСФИ повећава упоредивост информација у националним, регионалним и светским оквирима.

540 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,34

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

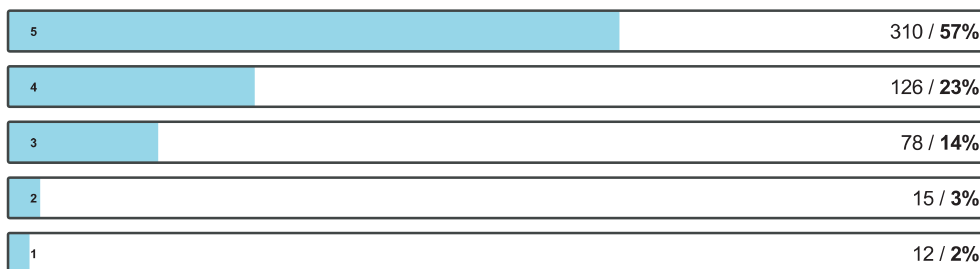

Примена МРС/МСФИ побољшава конкурентност предузећима која желе да послују на страним тржиштима.

541 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,31

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

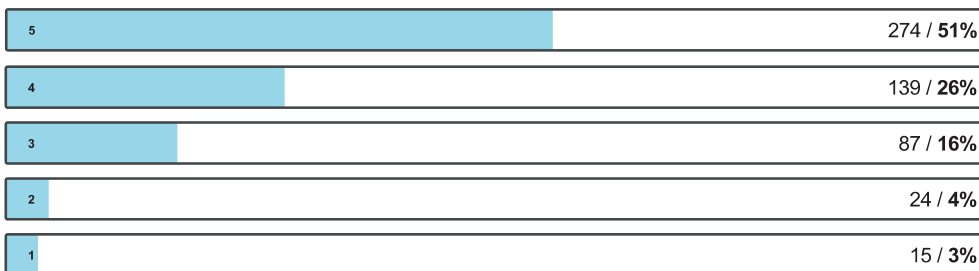

Примена МРС/МСФИ помаже државним органима, владиним агенцијама и самим предузећима у привлачењу страних инвеститора.

539 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,17

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

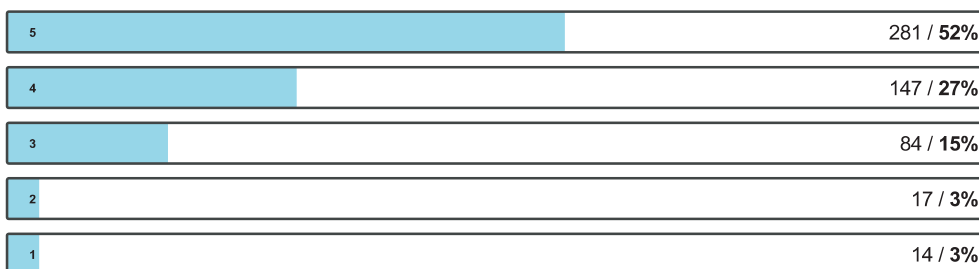

Примена МРС/МСФИ и пратеће регулативе јача поверење страних инвеститора у квалитет финансијских извештаја.

543 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,22

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

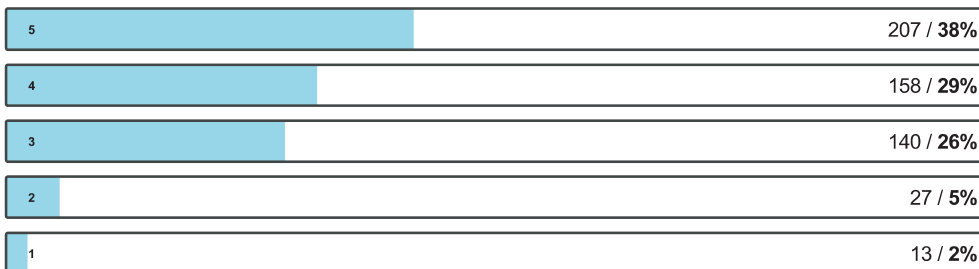

Финансијски извештаји у Србији нису добра основа за предвиђање будућих пословних догађаја и доношење одлука.

545 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 3,95

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

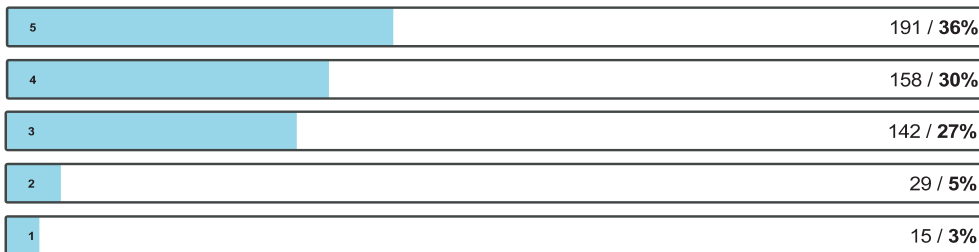

Финансијски извештаји у Србији неретко садрже грешке, пристрасне информације (нису објективне) и не дају увек добре описе да би се до краја разумела садржина одређене позиције.

535 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 3,90

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

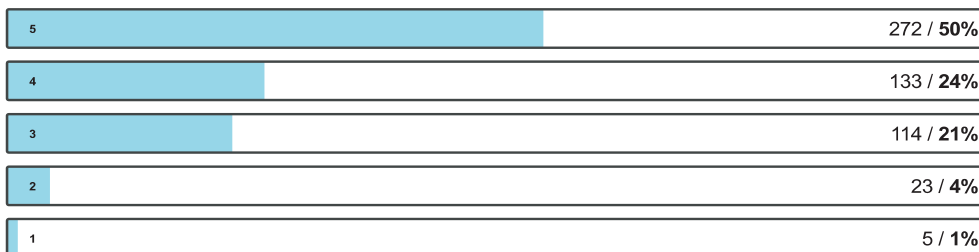

Финансијски извештаји у Србији нису упоредиви (због честих промена и недоследности у билансирању) између различитих временских периода, али ни са финансијским извештајима других предузећа у свету.

547 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,18

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

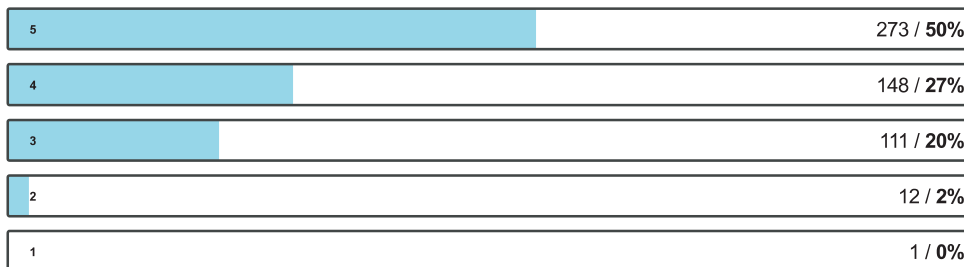

Примена различитих нормативних основа отежава проверљивост информација и њихово једнако разумевање од различитих корисника.

545 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,25

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

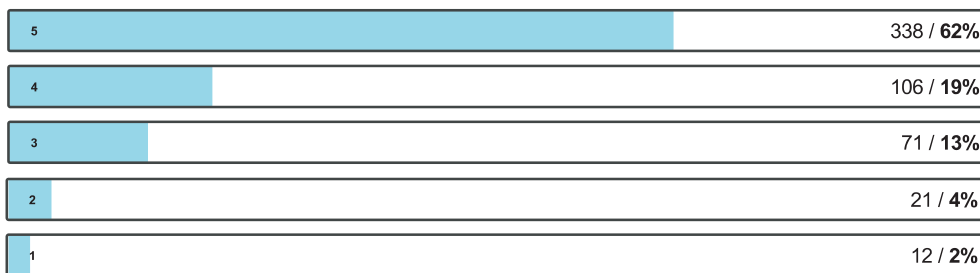

Информације у финансијским извештајима нису благовремене, будући да је њихово достављање обавезно тек шест месеци по завршетку пословне године.

548 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,34

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

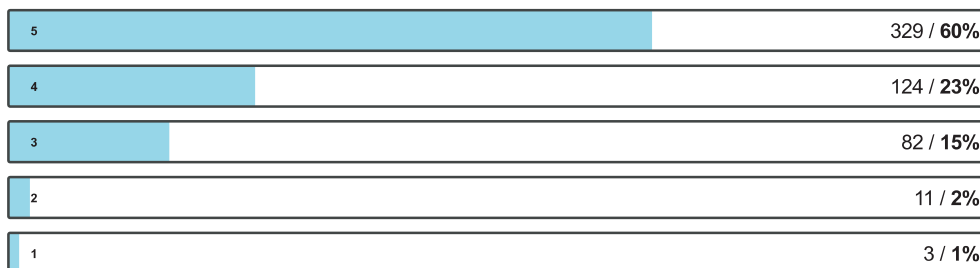

Претерани обим информација у финансијским извештајима (одсуство јасног и сажетог приказивања) угрожава разумљивост.

549 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,39

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

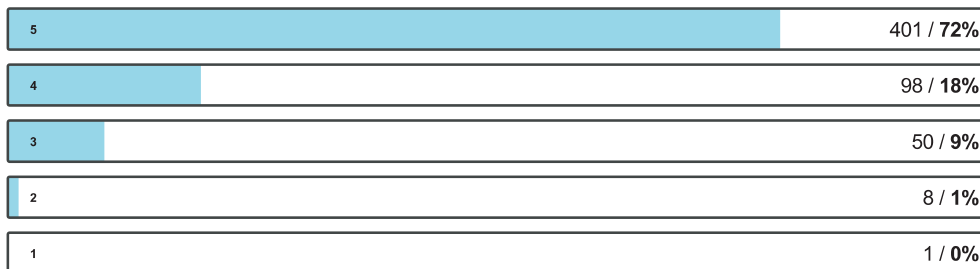

Честе промене Закона о рачуноводству (и ревизији) значајно поскупљују процес финансијског извештавања за обвезнике извештавања и све кориснике.

558 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,59

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

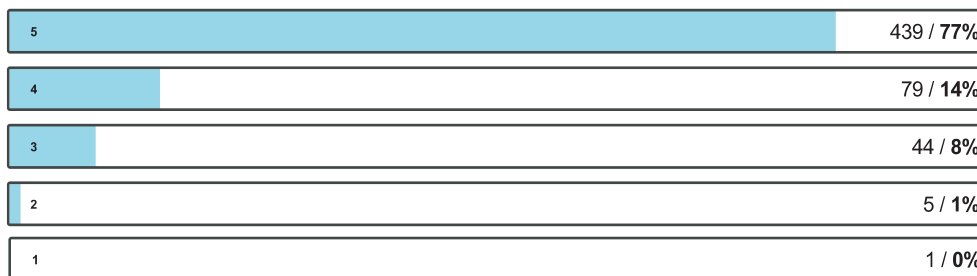

Лоша законска решења су довела до урушавања рачуноводства, рачуноводствене професије и угрожавања јавног интереса.

568 од 583 упитаних одговорило је на ово питање

Просек: 4,67

1	2	3	4	5
Уопште се не слажем	Не слажем се	Углавном се слажем	Слажем се у великој мери	Потпуно се слажем

6. Кључни ставови професионалних рачуновођа

Обрадом резултата емпиријског истраживања идентификовани су кључни ставови које заступа у просеку 85% анкетираних професионалних рачуновођа, у вези са регулаторним рачуноводственим оквиром и квалитетом финансијског извештавања у Србији, а који се наводе у наставку.

1. Лоша законска решења и неажурност превода МРС/МСФИ и МСФИ за МСП и пратеће регулативе довели су до угрожавања јавног интереса, нарушавања рачуноводства и рачуноводствене професије и онемогућавања квалитетног рада рачуновођа и ревизора. У складу са тим, професионалне рачуновође сматрају да законска рачуноводствена регулатива треба да буде квалитетна, свеобухватна, стабилна и без честих промена које поскупљују процес извештавања (овај став заступа 91,2% анкетираних рачуновођа).
2. Примена МРС/МСФИ, МСФИ за МСП и остале професионалне регулативе доприноси: упоредивости финансијских извештаја, побољшању конкурентности домаћих предузећа на страним тржиштима, као и јачању поверења страних инвеститора у финансијско извештавање. Састављање финансијских извештаја у складу са наведеном регулативом недвосмислено представља помоћ државним органима, владиним агенцијама и самим предузећима, приликом привлачења страних инвестиција (овај став заступа 85,2% анкетираних рачуновођа).
3. Свим извештајним ентитетима, независно од карактера њиховог разврставања по величини, треба дозволити да примењују "пуне" МРС/МСФИ, чиме би се смањило обим посла, односно трошкови приликом састављања консолидованих финансијских извештаја и омо-

гућио континуитет у случају преласка из једне у другу категорију разврставања (овај став заступа 84,6% анкетираних рачуновођа).

4. Могућност вођења пословних књига по систему простог књиговодства треба значајно редукovati, а поверавање вођења пословних књига другом правном лицу и предузетнику детаљније треба регулисати законом (овај став заступа 84,1% анкетираних рачуновођа).
5. Са циљем редуковања трошкова извештавања и обезбеђивања поузданости и разумљивости финансијских извештаја треба смањити број основа вредновања билансних ставки. За микро и друга правна лица није потребан посебан правилник о вредновању билансних ставки, јер садржај МСФИ за МСП није обиман (230 страна, од којих одређени ентитети примењују само поједине делове) и као такав примерен је овим обвезницима извештавања. Примена великог броја различитих нормативних основа отежава проверљивост информација у финансијским извештајима, упоредивост и њихово једнако разумевање од свих корисника финансијских извештаја (овај став заступа 82,6% анкетираних рачуновођа).
6. Број контних оквира у складу са којима се у Србији врши евиденција трансакција и пословних промена, као и састављање финансијских извештаја треба редукovati, јер билансне ставке код свих извештајних ентитета имају исту суштину и услове признавања (овај став заступа 92% анкетираних рачуновођа).
7. Смањењем броја основа вредновања и броја контних оквира, смањила би се потреба за посебним обрасцима финансијских извештаја за одређене извештајне ентитете (на пример, друга правна лица - овај став заступа 82,6% анкетираних рачуновођа).
8. Постојећи обрасци финансијских извештаја су преобимни, не садрже увек јасне и сажете описе да би се до краја могла сагледати садржина одређене позиције, чиме је угрожена њихова разумљивост и као такви не служе својој сврси (овај став заступа 78,7% анкетираних рачуновођа).
9. Финансијски извештаји у Србији нису добра основа за предвиђање пословних догађаја и доношење одлука због тога што, неретко, садрже грешке, не садрже увек добре описе, нису упоредиви у оквиру извештајног ентитета због честих измена, нити са извештајима ентитета из других земаља, јер су преобимни и по форми и садржини неусклађени са актуелним међународним регулаторним оквиром. Наведено указује на то да финансијски извештаји у Србији због лоших квантитативних и квалитативних карактеристика нису добра основа за сагледавање финансијског стања и перформанси извештајних ентитета. Поред тога, информације дате у финансијским извештајима су неблаговремене јер се објављују 6 месеци након истека пословне године и непоуздане су због могућности замене финансијских извештаја достављених надлежном органу, до краја наредне године у односу на годину за коју су ти извеш-

таји састављени. Из тих разлога достављање редовних финансијских извештаја треба да се врши до краја фебруара текуће године за претходну годину, уз истовремено коришћење истих извештаја и за статистичке потребе, а могућност замене финансијских извештаја по слободној вољи обвезника извештавања треба укинути (овај став заступа 81,3% анкетираних рачуновођа).

10. Квалитет финансијских извештаја и поверење у њих били би повећани и побољшао би се увид у плаћање пореза по основу услуге вођења пословних књига, увођењем обавезе потписивања финансијских извештаја од стране професионалних рачуновођа, враћањем стандарда едукације и Етичког кодекса професионалних рачуновођа у законску регулативу и увођењем суштинске одговорности пружалаца рачуноводствених услуга који испуњавају услове сертификације и континуиране едукације, што би Србију приближило земљама са развијеном праксом финансијског извештавања. Унапређењем законске и професионалне контроле финансијских извештаја смањио би се ниво ризика од грешака садржаних у њима, као и ниво сиве економије у Србији (овај став заступа 85,1% анкетираних рачуновођа).

Закључак

Финансијско извештавање има за циљ да пружи највредније информације за економско расуђивање и доношење одлука инвеститора, кредитора, државних институција, пословних партнера, запослених и синдиката, пословних и финансијских кругова, регулаторних тела, рејтинг агенција, финансијских аналитичара, инвестиционих саветника, консултантских агенција, статистичара и др. Оно је веома важан и незаобилазан део финансијске инфраструктуре сваке привреде и основ је стабилности сваког националног и интернационалног финансијског система.

Кључна инфраструктурна подршка ефикасног и транспарентног функционисања тржишта капитала је финансијско извештавање, јер води алокацији капитала која промовише продуктивност, подстиче иновације, обезбеђује услове за одржавање ликвидности тржишта капитала, олакшава кредитирање и др. Надзорна функција регулаторних тела тржишта капитала базира се на финансијским извештајима.

Креатори економске политике на основу финансијских извештаја идентификују финансијске структурне проблеме, степен задужености привреде, проблеме несолвентности, оптерећеност финансијским расходима и др. Они указују на профитабилност и ниво конкурентности појединих сектора, грана и предузећа.

Финансијско извештавање је значајно за менаџмент предузећа јер има потребе да анализира финансијску позицију и успешност сопственог и других предузећа, ради оцене и процене пословних и финансијских ризика.

Квалитет а priori и транспарентност су императив финансијског извештавања, за које одговорност сноси држава, национална регулаторна тела, професионалне рачуноводствене организације, независна тела за јавни надзор, менаџмент, комитет за ревизију и професионалне рачуновође, укључујући и ревизоре.

Квалитет финансијског извештавања у Републици Србији је на веома ниском нивоу, јер није усаглашен ни са регулативом Европске уније, нити са међународном професионалном регулативом, као кључним критеријумом тог квалитета. За значајан број обвезника извештавања прописана је посебна национална регулатива, која нема ни теоријског ни практичног утемељења. Финансијско извештавање у Србији нема стабилност нити конзистентност. Етика професионалних рачуновођа, укључујући и ревизоре, као основ модерног професионализма у регулативи Републике Србије, готово да је занемарена. Професионална рачуноводствена организација, која је природни „чувар“ квалитета финансијског извештавања и заштитник јавног интереса у развијеним културама финансијског извештавања, која у Србији постоји и функционише у складу са правилима професије преко 60 година и чланица је IFAC-а, у овој регулативи се уопште не помиње.

Структура и садржај финансијских извештаја у Републици Србији није примерена ниједној пракси финансијског извештавања, угрожени су и релевантност и поузданост информација садржаних у њима, а о транспарентности се не може ни говорити. Такви финансијски извештаји нису добра основа за

економско просуђивање и одлучивање ниједног од њихових бројних корисника. Менаџмент предузећа, исто тако, нема квалитетну информациону основу за управљање.

Окружење финансијског извештавања у Републици Србији базирано је на суштинском неразумевању значаја финансијског извештавања и последицама које неквалитетно финансијско извештавање има, па је сведено на формалну обавезу достављања финансијских извештаја на одређени дан, уз могућност мењања. На таквој основи креира се и законска и професионална регулатива, која игнорише фактичке расположиве ресурсе доказаног квалитета, разједињује главне учеснике у процесу финансијског извештавања, инаугурише погрешне и нефункционалне институције, потпуно либерализује тржиште рачуноводствених услуга и сл.

Резултате такве регулативе финансијског извештавања у Републици Србији као негативне, по свим релевантним аспектима, оценило је 583 професионалних рачуновођа у веома респектабилној анкети која је циљно организована у 16 градова Србије.

Прилози

8.	Правилник прописан за вредновање позиција микро и других правних лица не пружа све потребне информације за евидентирање пословних промена, без употребе МСФИ за МСП.	5	4	3	2	1
9.	Пошто се примењује МСФИ за МСП, непотребно је постојање посебног правилника за микро и друга правна лица.	5	4	3	2	1
10.	Друга правна лица не треба да буду издвојена нити по обрасцима извештаја, нити по контном оквиру.	5	4	3	2	1
11.	Постојање 13 контних оквира отежава рад рачуновођи, јер билансне ставке код свих ентитета имају исту суштину и услове признавања.	5	4	3	2	1
12.	Достављање редовних финансијских извештаја требало би да се врши 28. (29.) фебруара, који би се истовремено користили и за статистичке сврхе.	5	4	3	2	1
13.	Могућност замене финансијских извештаја треба укинути.	5	4	3	2	1
14.	Потписивање финансијских извештаја од стране сертифицираних професионалних рачуновођа, који поседују потребна знања и вештине, би вратило поверење у квалитет финансијских извештаја.	5	4	3	2	1
15.	Враћање стандарда едукације и Етичког кодекса професионалних рачуновођа у законску регулативу допринело би поузданости финансијских извештаја.	5	4	3	2	1
16.	Контрола финансијских извештаја је на веома ниском нивоу што поспешује сиву економију и корупцију.	5	4	3	2	1
17.	Увођењем суштинске одговорности пружалаца рачуноводствених услуга, држава би имала увид у плаћање пореза по том основу.	5	4	3	2	1
18.	Поверавање вођења пословних књига другом правном лицу или предузетнику треба детаљније законом регулисати.	5	4	3	2	1
19.	Квалитетно финансијско извештавање захтева обавезну сертификацију и континуирану едукацију професионалних рачуновођа.	5	4	3	2	1
20.	Примена МРС/МСФИ повећава упоредивост информација у националним, регионалним и светским оквирима.	5	4	3	2	1
21.	Примена МРС/МСФИ побољшава конкурентност предузећа која желе да послују на страним тржиштима.	5	4	3	2	1
22.	Примена МРС/МСФИ помаже државним органима, владиним агенцијама и самим предузећима у привлачењу страних инвеститора.	5	4	3	2	1
23.	Примена МРС/МСФИ и пратеће регулативе јача поверење страних инвеститора у квалитет финансијских извештаја.	5	4	3	2	1
24.	Финансијски извештаји у Србији нису добра основа за предвиђање будућих пословних догађаја и доношење одлука.	5	4	3	2	1
25.	Финансијски извештаји у Србији неретко садрже грешке, пристрасне информације (нису објективне) и не дају увек добре описе да би се до краја разумела садржина одређене позиције.	5	4	3	2	1
26.	Финансијски извештаји у Србији нису упоредиви (због честих промена и недоследности у билансирању) између различитих временских периода, али ни са финансијским извештајима других предузећа у свету.	5	4	3	2	1
27.	Примена различитих нормативних основа отежава проверљивост информација и њихово једнако разумевање од различитих корисника.	5	4	3	2	1
28.	Информације у финансијским извештајима нису благовремене, будући да је њихово достављање обавезно тек шест месеци по завршетку пословне године.	5	4	3	2	1
29.	Претерани обим информација у финансијским извештајима (одсуство јасног и сажетог приказивања) угрожава разумљивост.	5	4	3	2	1
30.	Честе промене Закона о рачуноводству (и ревизији) значајно поспуљају процес финансијског извештавања за обавезнике извештавања и све кориснике.	5	4	3	2	1
31.	Лоша законска решења су довела до урушавања рачуноводства, рачуноводствене професије и угрожавања јавног интереса.	5	4	3	2	1

Прилог 2.
Списак градова у којима је спроведена анкета

Анкета је спроведена у периоду 16-30. јуна 2016. године, у 16 градова Србије:

- Суботица
- Ниш
- Пожаревац
- Пирот
- Сремска Митровица
- Вршац
- Нови Бечеј
- Сомбор
- Крагујевац
- Панчево
- Бачка Паланка
- Зрењанин
- Нови Сад
- Београд
- Крушевац
- Кикинда

Литература

- *Conceptual Framework for Financial Reporting* (2010), International Accounting Standard Board.
- *European Commission* (October 2014), Serbia Progress Report, Accompanying the Document: Enlargement Strategy and Challenges 2014-2015. Brussels.
- Healy, M. P., Palepu, G. K. (2001), "Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature", *Journal of Accounting and Economics* 31. pp. 407-409.
- Kieso, D., Weygandt, J., Warfield, T., Young, N., Wiecek, I. (2010) *Intermediate Accounting*, John Wiley & Sons, Ontario
- Malinić D., *Accounting Profession Credibility as a Factor of Capital Market Development* (2010), The 2010 Kopaonik Business Forum, Serbia beyond the Crisis: Positioning Oneself in the Global Economy Emerging from the Crisis, *Ekonomika preduzeća*, Serbian Association of Economists *Journal of Business Economics and Management*, Beograd, January-February, 2010, pp. 15-28.
- Малинић, Д., (2016), "Могућности и ризици оцене перформанси привреде Србије на основу анализе финансијских извештаја", *Рачуноводство, Савез рачуновођа и ревизора Србије*, 1/16. стр. 7-37.
- Robinson, T. R., Henry, E., Pirie, W. L., & Broihahn, M. A. (2015), *International Financial Statement Analysis*, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, pp. 99-104.
- <http://www.ifrs.org/>